

Р Е Ц Е Н З И Я

от

проф. Розмари Константинова Стателова, д. изк.

за

**дисертационния труд на Пламена Ангелова Петрова
„БЪЛГАРСКАТА МЕТЪЛ МУЗИКА – СИМВОЛИ И
МЕДИЙНИ ОБРАЗИ”**

С този труд дисертантката Пламена Ангелова Петрова кандидатства за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионалното направление 3.5. „Обществени комуникации и информационни науки”, специалност „Медии и комуникации – журналистика – медийна музика”. Научен ръководител е проф. д.н. Венцислав Димов.

Пламена Петрова е редовен докторант в катедра „Радио и журналистика” при Факултета по журналистика и масова комуникация при Софийския университет „Св. Климент Охридски” през периода 2017-2020г. Зачислена е със заповед № РД 20-1000/12.07.2017 по посоченото по-горе направление. Отчислена е с право на защита през юли 2020г. Запознах се с дисертацията ѝ и участвах със становище в нейното вътрешно обсъждане в катедра „Радио и телевизия” през м. юли 2021г., като отправих и някои препоръки към текста, с които дисертантката се е съобразила.

Както определя самата авторка, темата „Българската метъл музика – символи и медийни образи” има за задача „да проследи развитието на българския метъл, неговите медийни образи и символи с техните локални специфики и глобални характеристики”. По-точно, обект на изследването е българският метъл като култура, музика и комуникации. Фокусът е върху

медийните образи и застъпените в метъл субкултурата символи, техните употреби и трансформации. Изследва се както хеви метълът от 80-те години на XX век, така и съвременният метъл в България. Акцентът е поставен върху актуалния период, а предходните десетилетия са включени като необходим исторически контекст, спомагащ за обясняването на протичащите в обекта процеси. „Хронотоп на анализа е столицата, където има най-много събития, клубове и състави”. Има и наблюдения върху сцената извън София, внесени в труда чрез биографичните разкази на респондентите и чрез отделни медийни публикации. Това се прави за сравнение на локалните сцени по оста столица – провинция.

Дисертационният труд на Петрова е изключително обемен – 441 страници, включително приложението. Още в самото начало дисертантката обявява като една от причините за избор на темата и начина на нейното разработване /цитирам/ „любовта на автора към метъла”. Както се оказва при критичния му прочит, трудът е резултат както на огромен труд, хвърлен от Петрова за проучване и научно обосноваване на проблемната страна на обекта, така и резултат от личния опит на изследователката като **метъл-фен**. Не случайно дисертантката разработва и защитава преди това както бакалавърска, така и магистърска дипломна работа все върху темата за българския метъл, комуто тя посвещава и редица години журналистическо отразяване в специализираните медии у нас. Това според мен е показателно за вътрешната ангажираност на дисертантката с обекта и е безусловно голям плюс на предлаганата за защита докторска дисертация.

Актуалността и значимостта на разработвания в дисертационния труд проблем, а именно особеностите в развитието на един жанр, по-точно поджанр на новата българска популярномузикална и медийна култура произтича от това, че, макар и страничен, **метълът** /или метълмузиката/ е

достатъчно обемен, проблемен и отразяващ по свой начин съдържанието на нашето съвремие обект, в чието развитие от няколко десетилетия насам се отразяват по своему **особеностите на най-новото културноисторическо развитие на страната ни от средата на XX век насам.** Имам наум, първо, епохата на тоталитаризма, не допускащ свободното осъществяване на всички обекти на световната популярна и масова култура, а след това, второ, новото време на демокрация, когато вече не идеологически, а икономически и други фактори по особен начин възпрепятстват мейнстрийм-осъществяването на един музикален „поджанр на контролираната агресия” като част от съвременната младежка идеология и нейното превръщане в медийни образи.

Значимостта на тематично-проблемната насоченост на дисертацията на Пламена Петрова „Българската метъл музика – символи и медийни образи” произтича още и от това, че тази дисертация е по същество едва втората докторска работа в страната ни, посветена на рокмузиката в България в нейното медийно обкръжение, като тук трябва да се отбележи и това, че трудът на Петрова отново се осъществява не някъде другаде във висшите образователни институции на страната, а именно във Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет с неговата отвореност към съвременността.

х х х

Дисертацията „Българската метъл музика – символи и медийни образи” представлява текст, съставен от пет глави, увод и заключение плюс различни приложения в края. В увода авторката разполага основното си схващане за метъла като триединство от музика, култура и медии. Основна хипотеза е твърдението, че българският метъл израства и се развива по подобие на западния, възникнал през 60-те и 70-те години на предходния век, но асинхронно с него. Още тук Петрова излага постановката, че ще третира явлениято интердисциплинарно – етнографски и антропологично,

както и на базата на медиазнанието, като въвежда дихотомията „етик – емик“ като „външно“ и „вътрешно“ позициониране на изследователя към анализираното явление. В Първа глава се третира теоретични и терминологични основи на явлението – неговата жанровост, хибридность, както и субкултурност. Втора глава третира метъла като култура – това е една сравнително кратка глава, очакваща по-добро изясняване на тематичния си адрес. Централни са Трета, Четвърта и Пета глави – „Метъл музиката в България“, „Символи в метъла“ и „Метъл и медии“, които са разработени по един особен авторски начин, на който след малко ще се спра. Както вече се каза, основен работен подход на Петрова към явлението е етнографско-антропологичния метод, който се дължи на едно перманентно непосредствено участие на автора през годините в практикуването на разглежданото явление като процес, което участие – видно като непрестанен изследователски терен – представлява стабилната основата и на самия дисертабилен труд.

х х х

Подпомогната от своя ментор проф. Венцислав Димов, дисертантката е проучила и усвоила щателно и критично голям брой **теоретични трудове**, отнасящи се в някакъв аспект към темата на дисертацията. Сред тези трудове са и всички налични български теоретични източници, които в третираната в случая проблематика, а именно „що е рок“, „що е метълрок“, „що е ъндърграунд“, мейнстрийм, субкултура, алтернативна сцена и прочие основни явления и термини, отнасящи се до съвременната младежка популярна култура, както и тяхната медийна среда и отражение, не са много известни, така че е било необходима осведоменост и изчерпателност. Това особено се отнася до основния за разработката български теоретичен източник, а именно психоаналитичната разработка на рокфеномена от Ана Стефанова /2017г./. Огромен е броят и на английските теоретични източници, което по свой начин сякаш

препоръчва дисертанката за една бъдеща възможност да сътрудничи и занапред на Факултета по журналистика в качеството ѝ на изследвателка, обиграна в ползването на английския език, основен при третираната проблематика. Показателно е и това, че Петрова е обърнала внимание и на други, непознати за нея теоретични източници, които ѝ бяха посочени от мен по време на вътрешната защита на труда.

Многогранна е **методологическата** основа и страна на третираното тук дисертационно изследване. Използваните методи и подходи спадат , както вече бе казано, главно към **интерпретативната парадигма** и са предимно в полето на социалните и хуманитарни науки. Основно тук се е работило в полето на културната антропология, музикалната антропология, етнографията с нейните методи на включено наблюдение и биографичен разказ, както и медиазнанието.

Изборът на посочените използвани методи не е случаен. Те някак много добре и активиращо пасват на изследователския натюрел на дисертанката и ѝ помагат оптимално да постигне целта на проучването на българския метъл като култура, неговата еволюция от 80-те години на XX век насам, неговото взаимодействие с медиите, породило негови характерни медийни образи, очертаването на основните “символи на мрака” и на социума, пренесени от глобалната сцена или локално породени. Същата оптималност се отнася и до умението на дисертанката да се анализират чрез метода на включеното наблюдение и чрез биографични разкази на участници, както и нейни, привлечените първични и вторични източници и материали. В резултат се е получила една съдържателна амалгама, при която читателят се запознава не само с изводите от проучването на източниците, но и със самата среща на авторката с тях, самото им авторско мисловно и емоционално съпреживяване. Това прави текста на дисертацията твърде обемен и многословен и понякога дори труден за усвояване. Но пък – от друга страна – го доближава оптимално до

авторската позиция на „включен в обекта си изследовател”, до негов съучастник и съпреживяващ. Тоест, в изследвания обект се включва не само изследваното, но и изследователят. Нещо, което ни напомня за писаното от траколога Александър Фол, който признава че изследва не само културата на траките, но и себе си като изследващ траките... В резултат се е получил един изцяло достоверен текст.

Чрез богатата си емпирия дисертацията “Българската метъл музика – символи и медийни образи” дава една напълно достоверна картина на състоянието на важен сектор в съвременната музикална младежка култура и по-специално на субкултурния ѝ слой. Тук са налице и нови факти, които никъде досега не са отразявани и обсъждани – става дума за промяната на метъл – практикуването по време на **пандемия**. Това е сякаш едно връщане назад във времето на малките рок-събития, които контрастират ярко с предходни етапи на разцвет, какъвто е например етапът на фестивали като „Каварна-Рок”. Така пред нас се възправя в цялата си сложност едно състояние на третираното явление, което – чрез своята предимно мрачна символика на упадък – сякаш е превърнало в реалност част от своите демонични визии. Искам специално да подчертая и издържаността на **автореферата** към дисертацията, който – като съкратена форма на изследването – подпомага отлично цялостното възприемане на този сложен като структура и съдържание текст.

х х х

Що се отнася до **приносите** на дицертационния труд, посочени от самата дисертантка, трябва да кажа, че по моему те са формулирани по-скромно и касаят главно съдържателните моменти на труда. Аз мисля, че основен принос тук е самият мащаб на разработката, както и това, че тя представя за първи път метъл-практиката в България в цялата ѝ сложност , противоречивост и обемност, с добро спазване на съотношението между

първостепенно и второстепенно, между основни положения и подробности. Намирам за най-важен сред посочените от Петрова приноси картината на пьстрата медийна практика, отразяваща метъл-действителността, както и систематизацията на символите на метъла.

х х х

Основната ми **препоръка** към Пламена Петрова, която третирам и като моя колега в разработването на явленията на популярната музикална култура в България, е – ако е възможно – в бъдеще да се обърне повече внимание и на **музикалната** страна на метъла, която според мен е засега недостатъчно третирана. Тук ще са нужни нови издирвания на музикални проучвания на популярната музика, които имат своя организационна основа в Международната асоциация за изследване на популярната музика /IASPM/. Това е що се отнася до очакваните рецензентски предложения за по-нататъшна работа по темата.

Приемам за напълно достатъчни научните публикации на Пламена Петрова по тази тема, както и досегашните ѝ участия в научни форуми, в които тя е представяла свои разработки върху явлението „метълът в България”.

х х х

В заключение бих искала ясно и еднозначно да обява, че оценявам дисертационния труд на Пламена Петрова „Българската метъл музика – символи и медийни образи” като високо издържана в научно отношение и апелирам да се присъди на дисертантката образователната и научна степен „доктор”.

София, 2 ноември 2021г.

Рецензент: проф.д.изк.Розмари Стателова